

Kritik mot åklagare vid Åklagarmyndigheten, Göteborgs åklagarkammare, och Polismyndigheten i Västra Götaland för långsam handläggning av en förundersökning där målsäganden var under 18 år

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 20 mars 2009, klagomål mot Åklagarmyndigheten, Göteborgs åklagarkammare, och Polismyndigheten i Västra Götaland med anledning av bl.a. att en förundersökning i vilken hon var misstänkt för misshandel av sin underårige son hade dragit ut på tiden. Hon uppgav att polisanmälan hade gjorts i april 2007, att hon kallats till förhör först i september 2008 samt att beslut i åtalsfrågan ännu inte hade fattats.

Utredning

Handlingar i åklagarkammarens ärende 402A-2082-07 och polismyndighetens ärende K63574-07 infordrades och granskades.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten och polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet. Åklagarmyndigheten (dåvarande tillförordnade vice riksåklagaren BB) kom in med ett remissvar jämte upplysningar från kammarchefen, överåklagaren CC och kammaråklagaren DD (upplysningarna här utelämnade). Av remissvaret framgick att upplysningar även inhämtats från kammaråklagaren EE, som varit förundersökningsledare fram till den 1 mars 2009 då DD övertagit ärendet. Efter en redogörelse för bakgrunden och den rättsliga regleringen anförde Åklagarmyndigheten följande under rubriken bedömning.

Åklagaren FF har den 4 maj 2007 bedömt att modern var misstänkt för misshandel mot sonen som var under 18 år. Tidsfristen enligt 2 a § förundersökningskungörelsen har således börjat löpa och beslut i åtalsfrågan skulle enligt huvudregeln ha fattats senast den 4 augusti 2007. Beslut i åtalsfrågan har fattats den 23 april 2009, dvs. nästan två år efter det att det fanns en skäligen misstänkt i ärendet.

Det kan inledningsvis konstateras att vissa av åklagaren FF:s direktiv inte har dokumenterats och diarieförts. Inte heller har vissa tjänsteanteckningar och inkommande handlingar, såsom e-postmeddelanden från utredningsmannen, diarieförts. Det är naturligtvis viktigt att åklagarna dokumenterar och diarieför de åtgärder som vidtas i ett ärende.

Åklagaren FF har den 4 maj 2007 lämnat direktiv om att målsäganden skulle förhöras. Förhöret har hållits först den 13 juni 2007. Åklagaren har samma dag lämnat muntliga direktiv till polisen bestående i att journalutdrag skulle inhämtas samt att ett vittne och den misstänkta skulle förhöras. Det har således inte varit fråga om några omfattande förundersökningsåtgärder. Enligt min mening har utredningen inte varit av sådan beskaffenhet att fristen enligt 2 a § förundersökningskungörelsen har fått överskridas. När väl fristen hade försuttits i augusti 2007 har det varit angeläget att ärendet så snart som möjligt kunde avslutas.

Det kan konstateras att under hösten 2007 har polisen över huvud taget inte vidtagit några utredningsåtgärder i ärendet trots att åklagaren skickat påminnelser till såväl utredningsbefälet som utredningsmannen vari han påtalat att ärendet måste handläggas skyndsamt.

Först i slutet av januari 2008 har en utredningsåtgärd vidtagits, nämligen har de journalanteckningar som åklagaren gett direktiv om i juni 2007 beställts av utredningsmannen. Efter att utredningsmannen till åklagaren uppgett att förhöret med den misstänkta kunde komma att dröja ytterligare något har åklagaren omedelbart påtalat att ärendet måste tas med förtur.

Under våren 2008 har åklagaren FF återigen vid flera tillfällen påmint utredningsmannen och utredningsbefälet om ärendet. Då påminnelserna inte har haft någon effekt har åklagaren underställt den dåvarande kammarchefen ärendet. Kammarchefen har i början av juni 2008 påmint chefen för Närpolisen Mölndal om ärendet och hemställt att ärendet omgående skulle prioriteras så att detta snarast kunde redovisas till åklagaren. Av handlingarna framgår det inte att kammarchefen har erhållit något svar på påminnelsen.

Utredningsmannen har den 21 augusti 2008 meddelat åklagaren FF per e-post att den misstänkta var kallad till förhör under vecka 36. Åklagaren har samma dag återigen påtalat att ärendet skulle handläggas skyndsamt. Förhöret har redovisats den 17 september 2008. Åklagaren har den 20 oktober 2008 lämnat direktiv i ärendet bestående i att ett vittne skulle förhöras. Åklagaren har påmint om direktivet två månader senare och då återigen påtalat att det gäller ett fristående och att detta måste vara klart till årsskiftet. Utredningsmannen har besvarat påminnelsen och uppgett att han hoppades att ärendet skulle kunna slutföras innan årsskiftet men att det berodde på arbetssituationen.

Av handlingarna framgår det att förhöret med vittnet har hållits den 23 december 2008. Det är dock oklart när polisen har redovisat förhöret till åklagaren FF. Åklagaren FF har den 23 februari 2009 gett direktiv om att ärendet skulle slutdelges. Förundersökningsprotokollet har inkommit den 6 april 2009. Åklagaren GG, som då övertagit ansvaret för ärendet, har den 23 april 2009 beslutat att inte väcka åtal då hon bedömt gärningen som misshandel, ringa brott, vilket är preskriberat.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att det har tagit knappt två år att färdigställa förundersökningen som rör våldsbrott mot en målsägande som är under 18 år. Detta är naturligtvis inte acceptabelt. Jag kan dock inte finna annat än att åklagaren FF i allt väsentligt gjort vad han kunnat för att påskynda handläggningen genom att skicka upprepade påminnelser till såväl utredningsbefälet som utredningsmannen i vilka det har påtalats att ärendet måste handläggas skyndsamt p.g.a. målsägandens ålder. Den främsta orsaken till att handläggningen dragit ut på tiden synes således stå att finna i polisens svårigheter med att verkställa de utredningsåtgärder som åklagaren har gett direktiv om.

När påminnelserna inte har haft någon effekt har åklagaren FF underställt sin chef ärendet. Den dåvarande kammarchefen har därefter skickat en påminnelse till chefen för Närpolisen Mölndal utan att detta synes ha lett till något resultat. I sammanhanget kan noteras att det under tämligen lång tid varit problem med utredningsverksamheten hos polisen i Göteborg och att den dåvarande kammarchefen tagit upp frågan med chefer inom polisen. Även Åklagarmyndighetens ledning har fått information om problemen och uppmärksammat dessa vid den löpande dialog som förs mellan företrädare för Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen (jfr Åklagarmyndighetens yttrande till JO i ärendena 2611-2008 och 2614-2008).

Av åklagarkammarens yttrande framgår att det såväl internt inom kammaren som med polismyndigheten pågår en diskussion om hur frister ska kunna hållas. Vid ett möte mellan åklagarkammaren och utredningscheferna har vikten av att påminnelser resulterar i svar till såväl Polismyndighetens ledning som ledningen för polisområde Storgöteborg framhållits. Ytterligare ett möte med utredningscheferna kommer att hållas bl.a. för att diskutera förbättrade utredningsrutiner. Genom sådana diskussioner och andra åtgärder ökar förutsättningarna att på olika sätt effektivisera handläggningen av mål med unga målsäganden. Jag noterar också att kammaren har skapat rutiner för hur åklagare ska följa kraven i ÅFS 2007:5 och att kammarchefen har meddelat riktlinjer härom i december 2008.

Polismyndigheten (länspolismästaren HH) kom in med ett remissvar till vilket var fogat upplysningar och yttrande från chefen för polisområde Storgöteborg JJ. Av JJ:s yttrande framgick att kriminalinspektör KK blev handläggare för ärendet den 13 juni 2007. JJ uppgav vidare bl.a. följande.

Vid samtal med KK säger denne att den långa handläggningstiden beror på att han i stort sett är den ende utredaren på heltid i Mölndal och Härryda kommun. Detta medför att han hela tiden får högprioriterade ärenden med anhållna och häktade m.m. KK har haft kontakt med åklagare under utredningstiden och även talat med polisiär förundersökningsledare för att försöka få någon annan utredare att överta ärendet. Detta har dock inte varit möjligt under rådande personalsituation.

Naturligtvis är det en oacceptabel lång handläggningstid för ett ärende med kravtid till redovisningen. KK har dock försökt få någon annan att överta ärendet genom att tala med den polisiäre förundersökningsledaren utan att få gehör för detta. Finns inte personalresurs inom egen enhet borde berörd chef/arbetsledare vänt sig till annan enhet eller polisområdets ledning för att få hjälp.

Polismyndigheten anförde under rubriken bedömning bl.a. följande.

Polismyndigheten är väl medveten om att personalbrist eller förekomsten av ett stort antal ärenden av förturskaraktär inte utgör godtagbara skäl för att överskrida tidsfristen i 2 a § FUK. Några andra skäl att överskrida fristen har inte framkommit. Det särskilda skyndsamhetskravet är således inte uppfyllt och myndigheten bör inte undgå kritik för den långsamma handläggningen.

JO har i april månad 2008 inspekterat myndigheten och granskat kriminalärenden vid en annan enhet inom polisområde Storgöteborg än den nu aktuella (se dnr 2610-2008). JO riktade i sitt beslut den 17 oktober 2008 allvarlig kritik mot myndigheten för handläggningen av de granskade ärendena.

Sedan JO meddelade sitt beslut har en ny chef tillsatts i polisområdet. Polisområdet har inlett ett långsiktigt förändringsarbete med inriktning på att åstadkomma en mer effektiv och rationell utredningsverksamhet. Vidare kan nämnas en beslutad planlagd insats som ska pågå under 6 månader. Ett stort antal personer är engagerade i insatsen och de ska utreda nyinkomna ärenden gällande bl.a. brott i nära relation.

Myndighetsledningen följer aktivt det arbete som bedrivs i polisområdet och information lämnas från områdesledningen vid varje ledningsmöte. Det förändringsarbete som bedrivs i polisområdet bör minimera risken för att något liknande kommer att inträffa i framtiden.

AA yttrade sig.

Bedömning

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken, förkortat RB, framgår att en förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. När det, som i det nu aktuella fallet, rör sig om en förundersökning i vilken målsäganden är under 18 år ställs det i 2 a § förundersökningskungörelsen

(1947:948), förkortat FUK, upp ett särskilt krav på skyndsamt. Enligt bestämmelsen ska en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktas mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och senast inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Bestämmelsen ger således ett utrymme för att i undantagsfall överskrida den föreskrivna tremånadersfristen. Exempel på när fristen får överskridas är att utredningen är omfattande, att det är flera personer inblandade som måste förhöras flera gånger eller att många barnförhör behöver hållas. Personalbrist eller förekomsten av ett stort antal ärenden av förturskaraktär utgör inte skäl att överskrida fristen.

När förundersökningen leds av en åklagare får han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndigheten (23 kap. 3 § andra stycket RB). Enligt 1 a § andra stycket FUK har undersökningsledaren ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren ska också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet.

Av utredningen framgår att förundersökning rörande misshandel av ett barn inleddes den 4 maj 2007 och att AA samma dag av förundersökningsledaren EE bedömts som skäligen misstänkt. Beslut i åtalsfrågan skulle då, eftersom det som Åklagarmyndigheten också angett inte har funnits skäl att överskrida fristen, ha fattats senast den 4 augusti 2007. Det kom emellertid att dröja till den 23 april 2009, dvs. ytterligare drygt ett år och åtta månader, innan ett sådant beslut fattades.

Sedan målsägandeförhör och ett första vittnesförhör med dennes far hållits i juni 2007 kom utredningen att avstanna. De kvarvarande utredningsåtgärderna, som varit av begränsad omfattning innebärande i princip fyra förhör, har därefter vidtagits mycket sporadiskt fram till april 2009. Först i september 2008 kallades och hördes AA av polis. Det förhållandet att det dröjde nästan ett och ett halvt år innan den misstänkta, som dessutom är mor till målsäganden, hördes anser jag vara särskilt anmärkningsvärt. Även det förhållandet att inte ens kammarchefens påminnelse i juni 2008 föranledde polisen att vidta åtgärder för att mer skyndsamt kunna avsluta förundersökningen är anmärkningsvärt.

Den totala handläggningstiden i ärendet har således uppgått till nästan två år. Även med beaktande av vad som upplysts om arbetsituationen vid polismyndigheten, är enligt min mening, en så utdragen handläggningstid i ett ärende av det här aktuella slaget helt oacceptabel. Jag har inledningsvis övervägt om det funnits anledning att anta att någon befattningshavare under min tillsyn gjort sig skyldig till brott men inte funnit så vara fallet. Polismyndigheten förtjänar emellertid mycket allvarlig kritik för den långsamma handläggningen.

Inte heller EE kan undgå kritik för handläggningen av ärendet. I ett ärende av förevarande slag där särskilda skyndsamhetskrav och frister gäller för handläggningen ställs höga krav på aktivitet från åklagarens sida. Redan under hösten 2007 stod det klart att förundersökningen, trots påminnelser från EE om tidigare utfärdade direktiv, inte av polisen drevs framåt med tillräcklig skyndsamhet. EE borde därför betydligt tidigare än i maj-juni 2008 ha vidtagit kraftfullare åtgärder än enbart påminnelser för att förmå polisen att verkställa de utredningsåtgärder som fordrades. Jag kan även konstatera att dokumentationen av vidtagna åtgärder i viss mån har varit bristfällig.

Vad AA i övrigt anfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.